

KOMMUNIKÁCIÓ előadás

Szakadát István

Kód: BMEGT43A001

A kurzus kreditértéke: 3

Heti óraszám: 2

A számonkérés formája: félévközi jegy

E-mail: i@syi.hu

A kurzus során a kommunikáció szabályszerűségeivel foglalkozunk. A közvetlen emberi kommunikáció szabályszerűségeinek elemzése után bemutatjuk azt is, hogy mi történik az emberekkel akkor, amikor a kommunikációs lehetőségeik bővítésére kommunikációs eszközöket alkalmaznak. Úgy elemezzük a kommunikáció és technológia kölcsönhatását, hogy közben két szempontot tartunk szem előtt. Egyfelől vizsgáljuk, hogy miként hat a technológia az ember kommunikációs képességeire, az alkalmazott technológiák hogyan formálják át (olykor hogyan határozzák meg) a kommunikáció tényleges társadalmi gyakorlatát. Másfelől megnézzük azt is, hogy a különböző kulturális készllettel rendelkező emberek képességei milyen módon befolyásolják, milyen mértékben „értelmezik át” a kommunikációs eszközök használatát. Utóbbi szempont miatt olykor kitérünk a kommunikációs technológiák vezérlésének kérdéseire. A technologizált kommunikáció egészen belül külön foglalkozunk a média, a mediális kommunikáció világával, aminek kapcsán elemezzük a nyilvánosság és a média viszonyát is. Mivel minden eszközhasználat energiafogyasztással jár, meg kell vizsgálnunk azt, hogy milyen energiaigénye van az információörögzítés, -tárolás és -továbbítás különféle eszközeinek. Az információ és energia kapcsolatrendszerén belül kiemelten figyelünk az elektromosság, a villamosság területére. A kommunikációs technológiák széleskörű társadalmi használatbavételét abból a szempontból is megvizsgáljuk, hogy az ilyen eszközök használata milyen típusú és milyen mértékű kontrollt tesz lehetővé egyes emberek, társadalom csoportok számára. Ezen a kérdéskörön belül néha kitérünk a hadiipar szerepére is. A fenti témák kibontása történeti megközelítést kíván.

A kurzus során tárgyalt főbb témakörök

Kommunikáció és cselekvés

A kommunikáció fogalmának etimológiai elemzése. A kommunikatív cselekvés elmélete, három világ modell, a kommunikáció rétegei, igazságra, hitelességre, helyességre vonatkozó érvényességigények és érvényességvizsgálatok (Habermas). Beszédaktus-elmélet (Austin és Searle). A társalgás szerkezete, a jelentés jelentése (Grice, Searle). A relevancia problémája, kommunikációs maximák. Kitekintés: a relevancia – kicsit más – fogalma a kereséstechnológiában.

Irodalom: beszédaktus: [Austin 1990], [Searle 2009], jelentés: [Grice 2011], érvényesség: [Habermas 2011]

Kommunikáció, nyelv, információ

Shannon-modell, McKay információtípezálása, információ modális típezálása, képi kommunikáció, nem-verbális kommunikáció, mikrogesztusok. Nyelv, szintaktika, szemantika, pragmatika, ontológia, nyelvtechnológia, beszédpragmatika. Meggyőzési technikák, érveléstechnika, érvelési hibák. Információ, tudás, adat, episztemikus és doxasztikus logika. Kitekintés: a közös tudás, információs aszimmetria elmélete.

A kommunikációs helyzetek jellemzése, kommunikációs eszközök, a két nagy kommunikációs iparág: távközlési és médiaipar. A kommunikáció tranzakciós és rituális modellje, a kommunikációs helyzetek jellemzése, a kommunikációs eszközök értelme, jelenlétkommunikáció, időt és/vagy teret áthidaló a kommunikáció fogalma, az eszközpenetráció trendjei, Moore törvény. Információtípusok szerinti kommunikáció. Kommunikációs helyzetek, kommunikáció számossága, irányítottága, struktúrája.

Irodalom: mikrogesztusok: [Ekman 2011], kommunikáció modellje: [Syi 2007:13-25], médiaipar: [Syi 2007:187-205], kommunikáció architektúrája: [Syi 2007:207-230]

Elemi, egyidejű kommunikációs technikák, médiakommunikáció

A posta rövid története (levél, csomag, logisztika), transzferhálózatok, távjelzési technikák. A távközlési ipar előzményei: egyidejű, teret áthidaló kommunikációs rendszerek, füstjelzés, fény- és tűzjelzés, fáklyatelegráf (hangjelzés, dobjel, harci kürt, postakürt, népi kultúra: gémeskút szemaforjelzés, tengerészeti jelzőrendszerek, zászló, szemafor, vasúti jelzőrendszer, szemafor, optikai telegráf). A jelenlétkommunikáció jelzései, amikor a beszéd alapú kommunikáció nem lehetséges (zászló- és karjelzési rendszerek, mutogatás, jelnyelv, rendőri karjelzés, fényjelzések). Többidejű, egyterű technikák (nyilvános terek, forgalomszabályozás, eligazítás, reklám, művészet). Memóriaintézmények, archívumok. Dokumentum, metainformáció, metaadat. KOS, tudásszervezési rendszer, taxonómia, teaurusz, folkszonómia, ontológia, címkézés.

Irodalom: dokumentum: [Syi 2007:103-121], tudásszervezési rendszer: [Syi 2007:123-142]

A kommunikációs eszközök történetének vázlata

A villamosság (elektromosság) kultúrtörténete. A képrögzítés és képmegjelenítés előzményei, állóképi illúziótechnikák, camera obscura, laterna magica. Az állókép, képzőművészet, képnymtatás, informatív kép, fotó; mozgásillúzió technikai előzményei, mozgástörténetek, storyline. A film, mozgóképes technológia, mozi. A rögzített hang, hangkeltés, hangerősítés, hanglejátszás, mikrofon, fonográf, lemezjátszó, CD, magnó. Írásbeliség, írás, írógép, nyomtatás, sajtó. Valós idejű távközlés, a globális kommunikáció kezdete (telegráf, telefon, telex, telefax, képtelefon, mobiltelefon). Sugárzott hang: rádió. Sugárzott kép: tévé (sugárzott média, radar, tévé, videó). Írásbeliség, nyomtatás (írásbeliség, ábécé, írás, írógép, nyomtatás, sajtó, printer, tetoválás/testírás). Számítógép, web.

Irodalom: [Ivins 2001], camera obscura és lineáris perspektíva: [Kittler 2005:41-67], laterna magica: [Kittler 2005:68-89], fotográfia: [Kittler 2005:123-153], film: [Kittler 2005:154-225], [Barbier & Lavenir 2004], televízió: [Kittler 2005:226-244]

Digitális kommunikáció

A digitális kommunikáció alapfogalmai, memóriaintézmények, archívumok. Digitális kommunikáció, hálózat, interaktivitás rétegei, multimédia, hipermédia, peer production, web2, crowdsourcing, sharing, szerző, befogadó, sokszorosító, wikipedia, kollaboráció, kooperáció, reputáció. Az információs társadalom, tudástársadalom elméletei. Számítógép-hálózatok: számítógép, hálózat, web. Keresési lehetőségek, keresési stratégiák. Navigáció, relevancia, kereséstipológia.

Irodalom: számítógép: [Kittler 2005:245-252], hipertext: [Syi 2007:49-58], mi a média: [Syi 2007:235-249], multimédia, interaktív média: [Kangyal-Laufer 2011: 48-60]

A megosztás gazdaságtana és joga

Tömegmédia és sokszorosítási technológiák. Termelő oldali és fogyasztó oldali sokszorosítási technikák, magnó, videó, web, p2p. Szerzői jogi kérdések, copyright-tól a creative commons-ig, torrent, kalózkodás. A megosztás gazdaságának jogi kérdései, közösségi hálózatok, szociális szoftverek, a konvergencia szintjei.

Irodalom: creative commons: [Lessig 2005], [Syi 2007:268-272], megosztás, kollaboráció: [Benkler 2006], [Bodó & Szakadát 2007], [Bodó 2011], [Csigó 2009]

Kollektív és gépi intelligencia

Kollektív intelligencia, web2.0, Peer production: grid, fájlcsere hálózatok, humangrid, nyílt szoftverek, szabad tartalom, wiki, blog, crowdsourcing, közösségi hálók, konvergens tv szenzorok. Mediatizált terek, mindenütt jelenlévő számítástechnika, szenzorforradalom, a dolgok internetje. Web 3.0, szemantika, szemantikus web, gépi intelligencia, nyelvtechnológia, ontológia.

Irodalom: megosztás gazdaságtana: [Benkler 2006], mi, a média: [Syi 2007:251-268], konvergens tv: [Csigó 2011]

Ember-gép interakció

Az ember-gép interakció, az interfész kultúra kérdései, felhasználói felületek, interakciótervezés, interfészelemzés. Interakció, navigáció. Keresési lehetőségek, keresési stratégiák, szűrés, programming, relevancia, kereséstipológia.

Irodalom: információelérés: [Syi 2007:273-303], interfész: [Kangyal-Laufer 2011:29-195], navigáció: [Kangyal-Laufer 2011:196-294]

Kommunikáció és adat

Adatbázisok, információs túltermelés, mérési, elemzési lehetőségek. A tudástermelés mérési lehetőségei, az információmennyiség becslései, a „how much info” projektek bemutatása. A hálózati média által teremtett új lehetőségek: hálózatelemzés, big data.

Irodalom: adatbázis: [Syi 2007:59-101], How much info, [How 2003], [How 2009]

Kommunikáció és hatalom

A média és a hatalmi alrendszerek összefonódása, kölcsönhatása (Kittler), információ (média) és hatalom viszonya. A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelése, szimbolikus erőszak elmélete (Bourdieu).

Irányítás és kontroll. Média, nyilvánosság, tömegkommunikáció, propaganda, sajtó, politika (Habermas)

Irodalom: [Bourdieu 2008], hatalmi szempontok: [Kittler 2005], kontroll: [Beniger 2005], nyilvánosság: [Habermas 1995]

Kommunikáció, közösség, identitás

A kulturális iparágak mint a kulturális jelentések termelését és forgalmazását, terjesztését végző gazdaságok. Információ, kommunikáció, identitás, egyén, közösség, emlékezet, emlékezetpolitikák, kultúra, szubkultúra, kulturális iparágak, szubkulturális gazdaságok, reprezentáció, részvétel. Az önkifejezés, az identitásképzés és a közösségszerveződés új módjai a weben.

Irodalom: kulturális iparágak: [Hesmondhalgh 2013], [Bodó 2011], [Benkler 2006]

A kurzus teljesítésének feltételei

- A félév végi aláírás megszerzésének feltétele az órákon való részvétel (a TVSZ-nek megfelelően).
- A kurzus során teljesítendő feladatok: három 30 perces zárthelyi dolgozat megírása a megelőző hetek anyagaiból az 5., 9. és 13. héten.
- Pótlási lehetőségek: a zárthelyi dolgozatokat pótolni lehet a pótlási héten.

A félévközi jegy kiszámításának módja

<i>a félévi jegy komponensei</i>	<i>arány</i>	<i>értékelés</i>	
• 1. zárthelyi dolgozat	30 %	80-100%	jeles
• 2. zárthelyi dolgozat	30 %	65-80%	jó
• 3. zárthelyi dolgozat	40 %	50-65%	közepes

Szakirodalom

[Austin 1990]

John L. Austin, *A tetten ért szavak*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1990

[Barbier & Lavenir 2004]

Frederic Barbier & C.B. Lavenir, *A média története*, Budapest: Osiris, 2004

[Beniger 2005]

James R. Beniger, *Az irányítás hatalma*, Budapest: Gondolat-Infonia, 2005

[Benkler 2006]

Yochai Benkler, *The Wealth of Networks. How Social Production Transforms Markets and Freedom*, Yale University Press, 2006 (http://www.benkler.org/Benkler_Wealth_Of_Networks.pdf)

[Bodó & Szakadát 2007]

Bodó Balázs, Szakadát István, *A hálózati kooperáció gazdaságtana*. In: S.Nagy Katalin (szerk.), *Szociológia közgazdászoknak*. Budapest: Typotex, 2007

[Bodó 2011]

Bodó Balázs, *A szerzői jog kalózzai*, Typotex, 2011

[Bourdieu 2008]

Pierre Bourdieu, *A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése*, Budapest: General Press, 2008

[Csigó 2009]

Csigó Péter, *A konvergens televíziózás - Web, tv, közösség*, Budapest: L'Harmattan, 2009

- [Ekman 2011]
Ekman, Paul, *Leleplezett hazugságok*. Budapest: Kelly, 2011
- [Grice 2011]
Herbert Paul Grice, *Tanulmányok a szavak életéről*, Budapest: Gondolat, 2011
- [Habermas 1995]
Jürgen Habermas, *A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása*, Budapest: Osiris, 1995
- [Habermas 2011]
Jürgen Habermas, *A kommunikatív cselekvés elmélete*, Budapest: Gondolat, 2011
- [Halácsy et al. 2007]
Halácsy Péter, Vályi Gábor, Berry Wellman (szerk.): *Hatalom a mobil tömegek kezében*, Budapest: Typotex, 2007
- [Herman-Chomsky 2002]
Edward S. Herman, Noam Chomsky, *Manufacturing Consent: The Political Economy of The Mass Media*, New York: Pantheon Books, 2002
- [Hesmondhalgh 2013]
David Hesmondhalgh, *The Cultural Industries*, London: Sage, 2013
- [How 2003]
How Much Information? <http://www2.sims.berkeley.edu/research/projects/how-much-info-2003/>
- [How 2009]
How Much Information? http://hmi.ucsd.edu/pdf/HMI_2009_ConsumerReport_Dec9_2009.pdf
- [Ivins 2001]
William M. Ivins Jr., *A nyomtatott kép és a vizuális kommunikáció*, Budapest: Enciklopédia Kiadó, 2001
- [Kangyal-Kangyal 2011]
Kangyal András, Laufer László (szerk.) *Gépézet: Interfész, interakció, navigáció*. Budapest: L'Harmattan, 2011 (<http://syi.hu/pdf/interfesz.pdf>)
- [Kittler 2005]
Friedrich Kittler, *Optikai médiumok*, Budapest: Magyar Műhely, Ráció, 2005
- [Lessig 2005]
Lawrence Lessig, *Szabad kultúra*, Budapest: Kiskapu Kiadó, 2005
- [MacKay 1969]
Donald M. MacKay, *Nomenclature of Information Theory*, MIT, 1969
- [McQuail 2003]
McQuail, Denis, *A tömegkommunikáció elmélete*, Budapest: Osiris Kiadó, 2003
- [Nyíri-Szécsi 1998]
Nyíri Kristóf, Szécsi Gábor (szerk.), *Szóbeliség és írásbeliség*, Budapest: Áron Kiadó, 1998
- [Searle 2009]
John R. Searle, *Beszédaktusok*, Budapest: Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet – Gondolat, 2009
- [Shannon-Weaver 1986]
Claude Shannon, Eric Weaver, *A kommunikáció matematikai modellje*, Budapest: OMIKK, 1986
- [Syi 2007]
Syi, *Egyben az egész*, Budapest: Typotex, 2007 (http://syi.hu/pdf/121_main.pdf)
- [Wilson-Sperber 2006]
Deidre Wilson, Dan Sperber, *Relevanciaelmélet*, Budapest: Helikon, 2006